

IES VIRXE DO MAR
DEPARTAMENTO DE LATÍN

PROGRAMACIÓN CURSOS PARES

(4º ESO E 2º BAC)

2022 / 2023

ÍNDICE DE CONTIDOS

I) LATÍN 4º E.S.O.	2
1.1.- Marco LOMLOE e obxectivos xerais.	2
1.1.1. Contribución ao logro das competencias básicas.	4
1.2.- Contidos. Secuenciación.	5
1.3.- Criterios de avaliación.	6
1.3.1.- Mínimos esixíbeis.	7
1.3.2.- Criterios de cualificación.	8
1.4.- Metodoloxía didáctica.	8
1.5.- Procedementos de avaliación.	9
1.5.1. Ordinaria.	9
1.5.2. Extraordinaria.	9
1.5.3. Sistemas de cualificación.	10
1.5.4. Programa de recuperación.	10
1.5.4.1. Da propia materia durante o curso.	10
1.5.4.2. Das materias pendentes doutros cursos.	11
1.6.- Materiais e recursos didácticos. Libros de texto.	11
1.7.- Temas transversais.	11
1.8.- Actividades complementarias e extraescolares.	11
1.9.- Medidas de atención á diversidade. Adaptacións curriculares.	11
1.10.- Fomento da lectura.	11
1.11.- Fomento das TIC.	12
1.12.- Avaliación do método de ensino e a práctica docente.	12
II) LINGUA LATINA II (2º Bacharelato)	13
2.1.- Marco LOMLOE e obxectivos xerais.	13
2.2.- Contidos. Secuenciación.	15
2.3.- Criterios de avaliación.	18
2.3.1.- Mínimos esixíbeis.	20
2.3.2.- Criterios de cualificación.	22
2.3.2.1.- Primeiro e segundo trimestres.	22
2.3.2.2.- Terceiro trimestre.	22
2.3.2.3.- Avaliación ordinaria.	23
2.3.2.3.- Avaliación extraordinaria.	23
2.3.3.- Criterios de promoción.	23
2.4.- Metodoloxía didáctica.	23
2.5.- Procedementos de avaliación.	24
2.5.1. Alumnado con materias pendentes.	24
2.6.- Materiais e recursos didácticos. Libros de texto.	24
2.7.- Temas transversais.	24
2.8.- Actividades complementarias e extraescolares.	24
2.9.- Medidas de atención á diversidade. Adaptacións curriculares.	25
2.10.- Procedementos de avaliación do proceso de ensino e a práctica docente.	25

LATÍN 4º E.S.O.

1.1.- Marco LOMLOE e obxectivos xerais.

De acordo co currículo básico da LOMCE, a materia de Latín na etapa da ESO ten como principal finalidade introducir o alumnado no coñecemento dos aspectos esenciais da lingua e da cultura latinas, facendo fincapé ao mesmo tempo no papel que estas desempeñan en tanto que orixe e fundamento das linguas romances e da cultura occidental, o que coñecemos como herdanza clásica. Esta mesma perspectiva está tamén presente no currículo básico para bacharelato, malia perseguirse nesta etapa un estudo máis en profundidade da lingua, xa que, ben pola súa estrutura interna de funcionamento, ben polo seu caudal léxico, está moi presente nas linguas utilizadas e estudadas polos alumnos e as alumnas.

O estudo do latín como lingua flexiva proporciona mediante a comparación unha sólida base científica para o estudo e o perfeccionamento progresivo no manexo doutras linguas.

O idioma latino, logo de adquiridos uns mínimos coñecementos sobre os seus mecanismos morfosintácticos e o seu léxico, permite entender as linguas romances como resultado dunha evolución e atopar paralelismos entre elas que axuden no seu estudo.

O estudo da orixe e a evolución do latín ás linguas romances proporcionalle ao alumnado os instrumentos necesarios para comprender e analizar os procesos de cambios fonéticos, morfosintácticos e semánticos que deron lugar aos procedementos que rexen hoxe as súas linguas, e axuda a incrementar de xeito notable o seu léxico. A reflexión sobre o léxico coñecido, a adquisición de novas palabras e a comprensión das estruturas da lingua latina interveñen de xeito notable no uso máis eficaz da lingua propia como instrumento de aprendizaxe, comunicación e interpretación da realidade.

É recomendable comezar o estudo do latín de cuarto de ESO cun método natural, no que as regras morfosintácticas se deduzan da práctica da lectura e da tradución, deixando para os cursos de primeiro e segundo de bacharelato un estudo máis pormenorizado.

O estudo da herdanza clásica, obxecto desta materia, non só está presente na lingua latina, pois abordará tamén os diferentes aspectos que se inclúen no que coñecemos como civilización latina, berce da Europa actual. Ademais da descrición do seu marco xeográfico e do estudo dos principais fitos históricos, haberá lugar tamén para unha análise das súas estruturas sociopolíticas, da súa vida cotiá, e manifestacións culturais como os espectáculos públicos ou as súas creacións literarias e artísticas, a enxeñaría e o urbanismo, a mitoloxía e a relixión.

Partindo desta perspectiva, o estudo da materia organízase en bloques que, con lixeiros matices, se repiten en todos os cursos. Os devanditos bloques refírense tanto a cuestións lingüísticas como a temas culturais, tendo en conta que ambos os dous aspectos constitúen dúas facetas inseparables e

complementarias para o estudo da civilización romana, sen as que non é posible apreciar a importancia do legado latino na súa verdadeira dimensión.

O primeiro destes bloques estuda o latín como orixe das linguas romances e ten un trato lixeiramente diferente para os cursos de cuarto de ESO e primeiro de bacharelato, e o curso de segundo de bacharelato. Os contidos dos dous primeiros cursos comezan coa análise das linguas do mundo, para seguir co estudo do indoeuropeo e as súas familias lingüísticas, a orixe, a evolución e as etapas do latín e as linguas romances. A continuación, e xa para os tres cursos, preténdese analizar o papel que desempeñou a lingua latina na formación do galego, do castelán e das demais linguas romances que se falan na actualidade en Europa e noutros países do mundo, mediante o estudo do mantemento de elementos lingüísticos latinos nesas linguas e a análise dos procesos de evolución fonética, morfosintáctica e semántica.

O seguinte bloque, deseñado só para latín de cuarto de ESO e primeiro de bacharelato, aborda os elementos básicos da lingua latina, comezando por percorrer os sistemas de escritura coñecidos, para analizar despois a orixe e a evolución do abecedario latino e a súa pronuncia.

Os dous bloques seguintes, comúns aos tres cursos, tratan aspectos netamente lingüísticos, centrándose desta vez na morfoloxía e na sintaxe, os outros dous niveis de descrición e explicación do sistema, ademais da fonética e a semántica, dúas realidades inseparables que conforman e integran o aspecto gramatical. Preténdese iniciar o alumnado no concepto de flexión, estudando a estrutura interna das palabras e os elementos formais destas que serven para definir a relación que manteñen con outras dentro da oración. A sintaxe tamén se ocupa de estudar as estruturas oracionais latinas e os elementos que definen as súas construcións máis características, introducindo progresivamente niveis de maior complexidade, co propósito fundamental da comprensión e a interpretación dos textos.

Nos cursos de cuarto de ESO e primeiro de bacharelato dedicouse un bloque ao estudo da civilización latina, co fin de identificar non só os feitos máis importantes da súa historia, senón tamén os aspectos propios da súa organización política, social e militar, e da súa identidade cultural, sen esquecer o estudo da vida cotiá, a relixión e a mitoloxía, cuxa influencia resulta decisiva para a configuración do imaxinario occidental. Preténdese tamén iniciar o alumnado no coñecemento dalgunhas das manifestacións artísticas máis significativas da antigüidade romana, entre as que destacan por unha banda as relativas ás artes plásticas e, máis concretamente, a escultura e a arquitectura, e pola outra, as literarias.

O estudo máis en profundidade destas últimas resérvase para o curso de segundo de bacharelato, que conta cun bloque específico para a literatura latina, no que un mellor coñecemento da lingua lle permitirá ao alumnado entrar en contacto directo con algúns fragmentos das obras orixinais, afondando deste xeito na comprensión dos textos literarios clásicos latinos para comprender as claves da sociedade en que viron a luz e valorar a influencia que os autores latinos tiveron ao longo dos séculos.

Se, como dixemos, a lingua e a cultura constitúen dúas realidades inseparables e complementarias para afondar no coñecemento da civilización latina, non existe mellor instrumento para o estudo de ambas que os propios textos, aos que está dedicado outro dos bloques de contidos previstos en todos os cursos. Preténdese deste xeito facer fincapé na necesidade de estudar desde o primeiro momento a lingua no seu contexto real, como mecanismo de expresión intelectual e estética no que se exemplifican os

contidos lingüísticos estudados. Para lograr este obxectivo, ademais do labor de tradución, deberase tratar o latín como unha lingua viva coa que traballar tamén a comunicación oral e escrita.

Por último, nos tres cursos dedícase un bloque ao estudo do léxico, entendendo que este resulta imprescindible para avanzar no coñecemento de calquera lingua. Dentro deste ámbito préstase especial atención á etimoloxía, non só porque esta serve para pór de manifesto o mantemento das raíces latinas nas linguas modernas, senón ademais porque axuda o alumnado a adquirir unha mellor comprensión da súa propia lingua, axudándolle a precisar o significado de termos coñecidos ou a descubrir o de outros que non utilizara anteriormente, e incorporándoos ao seu vocabulario habitual. Así, dedícase un especial interese á composición e á derivación culta, onde se analizan prefixos, lexemas e sufixos de orixe grega e latina. Abondando nesta última idea, abórdase o estudo das locucións e as expresións latinas de uso actual, non só para coñecer o seu significado, senón tamén para saber empregalas nun contexto adecuado.

1.1.1.- Contribución da materia ao logro das competencias básicas.

A comunicación lingüística é a competencia clave que máis presenza terá na materia de Latín, xa que o estudo da lingua latina, da súa orixe e evolución, do seu funcionamento interno, do seu léxico e dos seus textos redundará sen dúbida nun maior coñecemento e dominio das linguas propias. Non obstante, deberase ter en conta tamén o tratamento das outras competencias.

O labor de tradución non só constitúe por si mesmo un importante exercicio intelectual, senón que ao mesmo tempo estimula a memoria, a lóxica de pensamento e os hábitos de disciplina no estudo, mellorando o razoamento e impulsando a competencia clave de aprender a aprender.

A competencia matemática e as competencias básicas en ciencia e tecnoloxía poden ser traballadas nos temas de cultura e civilización latinas, nomeadamente na educación en Roma, no urbanismo e na enxeñaría romana, e as vías de comunicación, en tanto que manifestacións da actividade humana.

A competencia dixital deberá estar presente en todo momento. A procura de información na rede, a súa selección crítica e a súa utilización, entendidas como un proceso guiado polo/pola profesor/a, deberá servirnos para programar traballos colaborativos e producir novos materiais para pór á disposición da comunidade educativa.

As competencias sociais e cívicas poden ser traballadas particularmente nos bloques referidos á civilización. A vida no mundo romano, na súa dimensión político-social ou relixiosa préstase sempre á valoración e á comparación co mundo actual, salientando semellanzas e diferenzas, e fomentando un xuízo crítico da realidade. Deste xeito, cobran nova forza conceptos como democracia, xustiza, igualdade, cidadanía e diversidade.

A competencia en conciencia e expresión cultural está moi presente, ademais de no estudo da literatura latina, nos contidos referidos ás artes plásticas en Roma, o urbanismo e a romanización de Hispania e da Gallaecia. Coñecer e valorar todas estas manifestacións culturais artísticas, diferenciando xéneros e estilos, recoñecendo canons estéticos ou tópicos literarios, lévanos a consideralas como parte do patrimonio dos pobos e a apreciar dun xeito especial aquelas que están dentro do noso contexto, ben sexa nas páxinas dun libro, ben nun museo ou nun depósito arqueolóxico.

1.2.- Contidos. Secuenciación.

Os contidos lingüísticos téñense estruturado e secuenciado segundo conforme ao seguinte listado detallado do temario que constituirá a base do curso. Obviamente, a distribución temporal apuntada é orientativa e estará parcialmente condicionada pola capacidade do alumnado para segui-lo ritmo do curso. Do mesmo modo, a idiosincrasia do alumnado poderá ser tida en consideración á hora de acurtar ou alargar o tratamento dun determinado tema ou de descartar o tratamento de algún deles.

PRIMEIRO TRIMESTRE.

- 1.- O sistema de casos latino. Concepto de declinación. As cinco declinacións latinas. Casos e funcións sintácticas. Concordancia de suxeito e predicado. As desinencias persoais do verbo.
- 2.- A primeira declinación do substantivo latino. Modelos. Prácticas de declinación e traducción.
- 3.- A segunda declinación do substantivo latino. Modelos (-er, -us e neutros). Prácticas de declinación e traducción.
- 4.- O adxectivo latino. Concordancia de substantivo e adxectivo. Adxectivos latinos tipo 2^a-1^a-2^a. Prácticas de declinación e traducción. Declinación de concordancias.
- 5.- O verbo copulativo *sum* e os seus compostos. Prácticas de conxugación e traducción.
- 6.- A terceira declinación do substantivo latino. Modelos (parisílabos, imparisílabos, temas en -i; neutros). Prácticas de declinación e traducción.
- 7.- Adxectivos latinos da terceira declinación. Modelos de tres, dous e unha terminacións. Prácticas de declinación e traducción. Declinación de concordancias.

SEGUNDO TRIMESTRE.

- 8.- A cuarta declinación do substantivo latino. Modelos masculino e neutro. Prácticas de declinación e traducción.
- 9.- A quinta declinación do substantivo latino. Modelos masculino e neutro. Prácticas de declinación e traducción.
- 10.- Os graos do adxectivo latino: comparativo e superlativo. Morfoloxía e sintaxe do comparativo e superlativo latinos. Prácticas de formación, declinación e traducción. Declinación de concordancias.
- 11.- Os pronombres persoais latinos. Prácticas de declinación e traducción.
- 12.- Os pronombres demostrativos latinos. Prácticas de declinación e traducción. Declinación de concordancias.

TERCEIRO TRIMESTRE.

- 13.- A conjugación latina: xeneralidades. Enunciado do verbo latino. As cinco conjugacións.
- 14.- A conjugación latina en voz activa: tema de presente das cinco conjugacións. Prácticas de conjugación e traducción.
- 15.- A conjugación latina en voz activa: o tema de perfecto. Prácticas de conjugación e traducción.
- 16.- O relativo *qui quae quod*. Sintaxe da oración de relativo. Prácticas de declinación e traducción.
- 17.- A conjugación latina en voz pasiva: tema de presente das cinco conjugacións. Prácticas de conjugación, traducción e conversión.
- 18.- A conjugación latina en voz pasiva: o tema de perfecto. Prácticas de conjugación, traducción e conversión.
- 19.- Sintaxe da oración pasiva en latín. Conversión activa-pasiva e viceversa.

1.3.- Criterios de avaliación.

Dentro dos criterios xerais de avaliación fixados pola LOMCE, consideraranse prioritarios os seguintes:

1. Aplicar regras básicas de evolución fonética a étimos latinos que dean orixe a termos romances do vocabulario habitual e establecer a relación semántica entre un termo patrimonial e un cultismo. Con este criterio preténdese avaliar a capacidade para utilizar os mecanismos de evolución fonética e analizar as diferenzas de significado entre palabras dunha mesma orixe.
2. Identificar compoñentes de orixe latino en palabras da linguaxe cotiá e no vocabulario específico das ciencias e da técnica, e explicar o seu sentido etimolóxico. Este criterio trata de comprobar a capacidade de recoñecer os formantes gregos e latinos en diferentes contextos lingüísticos e producir definicións etimolóxicas de termos cotiáns, científicos e técnicos.
3. Recoñecer latinismos e locucións usuais de orixe latina incorporadas ás linguas coñecidas polo alumno e explicar o seu significado en expresións orais e escritas. Este criterio pretende verificar se o alumnado identifica e comprende as expresións latinas integradas nas linguas modernas e se é capaz de utilizalas de xeito coherente.
4. Recoñecer os elementos morfolóxicos e as estruturas sintácticas elementais da lingua latina e comparalos cos da propia lingua. Con este criterio trátase de constatar a comprensión do funcionamento básico da lingua latina e a capacidade de establecer analoxías e diferenzas con elementos e estruturas da súa propia lingua.
5. Traducir textos breves e sinxelos e producir, mediante retroversión, oracións simples utilizando as estruturas propias da lingua latina. Este criterio intenta comprobar se as alumnas e os alumnos

asimilaron as estruturas morfolóxicas e sintácticas elementais da lingua latina e se son capaces de recoñecelas para realizaren traducións directas ou inversas de textos elaborados de escasa dificultade.

1.3.1.- Mínimos esixíbeis.

Dado que o eixo fundamental da asignatura ven constituído polo temario gramatical e lingüístico, e que o carácter progresivo deste tipo de contidos fai imposible, como é lóxico en calquera lingua, fixar contidos mínimos compartimentalizados para cada tema, fíxase, como nivel mínimo para supera-la asignatura, a condición de que o alumno debe demostrar a final de curso unha competencia de alomenos un 60 % sobre o conxunto completo do temario gramatical lingüístico detallado nesta programación. Na práctica, isto supón que o alumno debe dominar suficientemente o temario correspondente aos dous primeiros trimestres. Os temas do terceiro trimestre son, pois, excluídos dos contidos mínimos indispensabeis para superar a materia.

Ademais do mencionado criterio global, de índole cuantitativa, o alumno deberá dominar suficientemente certos aspectos da materia que son considerados contidos mínimos a nivel cualitativo. O dominio de tales aspectos, que serán enumerados a continuación, será considerado conditio sine qua non para que o alumno supere a materia:

- * Dominio das declinacións do sustantivo e adxetivo latinos.

- * Dominio da sintaxe básica da oración simple en castelán, galego e latín (asignación de funcións sintácticas e concordancia suxeito-verbo).

- * Dominio das regras básicas de correspondencia entre os distintos casos latinos e as súas respectivas funcións sintácticas.

Polo que ás probas escritas se refire, a competencia do alumnado sobre estes tres contidos mínimos da materia avaliarase tendo en conta os seguintes aspectos:

- * Correcta declinación conxunta de concordancias sustantivo-adxetivo.

- * Identificación correcta das concordancias sustantivo-adxetivo presentes nos exercicios de tradución que formen parte das probas escritas nas que se fundamenta a cualificación da materia, según se expón a continuación.

- * Correcta análise morfolóxica dos sustantivos e adxetivos presentes nos exercicios de tradución incluídos nas probas escritas (correcta identificación da declinación en función do enunciado da palabra, e correcta identificación do caso no que esta aparece en función do paradigma da declinación á que pertence).

- * Correcta asignación de funcións sintácticas aos sustantivos e adxetivos presentes nos exercicios de tradución incluídos nas probas escritas, elaborada en función das regras básicas de correspondencia entre os distintos casos latinos e as súas respectivas funcións sintácticas.

- * Correcta identificación da concordancia, en persoa e número, entre suxeito e verbo, pilar da estrutura da oración simple.

* Elaboración dunha traducción ao galego ou castelán acorde cos datos da análise morfosintáctica previa das frases latinas propostas. Neste senso, cómpre deixar claro que as lagoas na análise e as diverxencias entre análise e traducción serán penalizadas, pois son indudablemente indicio de que os acertos nesta última son produto do mero azar ou da trampa (a un alumno pódennlle soplar fácilmente a traducción dunha frase determinada, mais é cuase imposible que lle soplen a análise da mesma).

1.3.2.- Criterios de cualificación.

En cada trimestre, os alumnos realizarán, por regra xeral, dúas probas obxectivas escritas sobre os temas de teoría morfolóxica e prácticas de traducción vistos até entón na aula. Todas estas probas serán puntuadas de 0 a 10 puntos. As probas dividiránse en dous bloques: o primeiro, de teoría morfolóxica, consistirá en exercicios de declinación e/ou conxugación; o segundo, de práctica de traducción, consistirá en exercicios de análise morfosintáctica e traducción de frases curtas ou pequenos textos. Polo que respecta aos exercicios de traducción das probas, e de acordo cos criterios de avaliación fixados no currículo LOMCE, debe quedar claro que os alumnos deben coñecer-lo léxico comentado en clase e ser capaces de realizar deducións etimolóxicas básicas, polo que nas probas só lles será proporcionado o significado daqueles vocábulos non tratados previamente, de etimoloxía difícil e/ou carentes de herdanza romance. Por último, e sempre de acordo co enfoque xeral da asignatura, a análise sintáctica e a traducción terán máis valor que á morfoloxía nas probas que se fagan durante o curso, nunha proporción de 70% (7 sobre 10 puntos) fronte ao 30% (3 sobre 10 puntos). En calquera caso, o baremo concreto para cada proba constará claramente no exame para información do alumnado. En calquera caso, para obter-lo aprobado trimestral o alumno deberá obter un mínimo de 4'5 puntos na media das probas.

A corrección de tódalas probas fará especial fincapé na avaliación de contidos mínimos da materia, nos termos detallados no apartado anterior.

Calquera consideración subxectiva (actitude, traballo...) será considerada secundaria e en principio irrelevante de cara ás cualificacións trimestrais e final, se ben poderá ser tida excepcionalmente en conta, sempre en beneficio do alumno, á hora de perfila-la cualificación final daqueles que superen o nivel mínimo esixido para o aprobado. En calquera caso, o valor outorgado a **estas** consideracións de índole subxectiva non superará a proporción do 5% da nota final global.

Aqueles alumnos que en xuño non acaden o nivel de competencia mínima fixado para supera-la asignatura, serán convocados a unha proba extraordinaria de avaliación a principios do mes de Setembro. Esta proba extraordinaria axustarase ós niveis mínimos de competencia lingüística anteriormente descritos. Será cualificada sobre 10 puntos, dos cales 7 p. corresponderán a unha práctica de análise e traducción, e outros 3 p. a cuestións morfolóxicas. Os contidos culturais serán, pois, excluídos desta proba extraordinaria de Setembro, que se cingue exclusivamente a contidos mínimos. En calquera caso, e dado que esta proba se basea exclusivamente en contidos mínimos, a cualificación do alumnado que a supere será en tódolos casos, a efectos de fixa-la cualificación na avaliación extraordinaria, de 5 puntos.

1.4.- Metodoloxía didáctica.

O fio conductor do curso estará marcado por unha sucesión de exposicións teóricas do temario morfolóxico-sintáctico anteriormente detallado. Cada unha delas virá completada, de acordo co

enfoque xeral da asignatura, con abundantes exercicios prácticos de análise morfosintáctica e tradución. Os contidos pertencentes ó terreo da fonética, léxico e etimoloxía –secundarios e instrumentais, a fin de contas, para a tarefa de tradución- non serán obxecto de exposicións monográficas, senón de comentarios cotidianos ó fio dos textos traducidos en clase. Outros moitos aspectos secundarios serán comentados ó fio dos textos, segundo o tradicional procedemento do comentario de *realia*.

1.5.- Procedementos de avaliación.

1.5.1.- Ordinaria.

En cada trimestre, os alumnos realizarán, cando menos, unha proba obxectiva escrita sobre os temas de teoría morfolóxica e prácticas de tradución vistos até entón na aula. Tódalas probas serán puntuadas de 0 a 10 puntos. As probas dividiránse en dous bloques: o primeiro, de teoría morfolóxica, consistirá en exercicios de declinación e/ou conxugación; o segundo, de práctica de tradución, consistirá en exercicios de análise morfosintáctica e tradución de frases curtas ou pequenos textos. Polo que respecta aos exercicios de tradución das probas, e de acordo cos criterios de avaliación fixados pola LOMCE, debe quedar claro que os alumnos deben coñecer-lo léxico comentado en clase e ser capaces de realizar deducións etimolóxicas básicas, polo que nas probas só lles será proporcionado o significado daqueles vocábulos non tratados previamente, de etimoloxía difícil e/ou carentes de herdanza romance. Por último, e sempre de acordo co enfoque xeral da asignatura, a análise sintáctica e a tradución terán máis valor que á morfoloxía nas probas que se fagan durante o curso, nunha proporción de 70% (7 sobre 10 puntos) fronte ao 30% (3 sobre 10 puntos). En calquera caso, o baremo concreto para cada proba constará claramente no exame para información do alumnado. En calquera caso, para obter-lo aprobado trimestral o alumno deberá obter un mínimo de 4'5 puntos na media das probas.

Calquera consideración subxectiva (actitude, traballo...) será considerada secundaria e irrelevante de cara ás cualificacións trimestrais e final, se ben poderá ser tida excepcionalmente en conta, sempre en beneficio do alumno, á hora de perfilar-la cualificación final daqueles que superen o nivel mínimo esixido para o aprobado.

En calquera caso, o valor outorgado a estas consideracións de índole subxectiva non superará a proporción do 5% da nota final global, que –como é lógico nun proceso de avaliación continua nunha materia lingüística de contidos progresivos– virá marcada pola media obtida polo alumno nas probas do último trimestre, que abranguen os contidos lingüísticos do curso enteiro.

1.5.2.- Extraordinaria.

Aqueles alumnos que en maio non acaden o nivel de competencia mínima fixado para supera-la asignatura na avaliación ordinaria (probas trimestrais e repesca de xuño, conforme ao programa de recuperación exposto no punto seguinte), serán convocados a unha proba extraordinaria de avaliación a principios do mes de xuño. Esta proba extraordinaria axustarase ós niveis mínimos de competencia lingüística e aos contidos mínimos anteriormente descritos. Será cualificada sobre 10 puntos, dos cales 6 p. corresponderán a unha práctica de análise e tradución, e outros 4 p. a cuestións de teoría morfolóxica. O alumno deberá acadar unha cualificación mínima de 4'5 puntos nela para supera-la materia. En calquera caso, e dado que esta proba se basea exclusivamente en contidos mínimos, a

cualificación do alumnado que a supere será en tódolos casos, a efectos de fixa-la cualificación na avaliación extraordinaria, de 5 puntos.

1.5.3.- Sistemas de cualificación.

En cada trimestre, os alumnos realizarán, cando menos, unha proba obxectiva escrita sobre os temas de teoría morfolóxica e prácticas de traducción vistos até entón na aula. Todas estas probas serán puntuadas de 0 a 10 puntos. As probas dividiránse en dous bloques: o primeiro, de teoría morfolóxica, consistirá en exercicios de declinación e/ou conxugación; o segundo, de práctica de traducción, consistirá en exercicios de análise morfosintáctica e traducción de frases curtas ou pequenos textos. Polo que respecta aos exercicios de traducción das probas, e de acordo cos criterios de avaliación fixados pola LOMCE, debe quedar claro que os alumnos deben coñecer-lo léxico comentado en clase e ser capaces de realizar deducións etimolóxicas básicas, polo que nas probas só lles será proporcionado o significado daqueles vocábulos non tratados previamente, de etimoloxía difícil e/ou carentes de herdanza romance. Por último, e sempre de acordo co enfoque xeral da asignatura, a importancia da análise sintáctica e a traducción fronte á morfoloxía neste tipo de probas irá aumentando a medida que o curso avance. Nesta liña, os exercicios de traducción terán un valor aproximado de 5 puntos sobre 10 no primeiro trimestre, 6 sobre 10 no segundo e 7 sobre 10 no terceiro. En calquera caso, o baremo concreto para cada proba constará claramente no exame para información do alumnado. En calquera caso, para obter-lo aprobado trimestral o alumno deberá obter un mínimo de 4'5 puntos na media das probas.

Calquera consideración subxectiva (actitude, traballo...) será considerada secundaria e en principio irrelevante de cara ás cualificacións trimestrais e final, se ben poderá ser tida excepcionalmente en conta, sempre en beneficio do alumno, á hora de perfila-la cualificación final daqueles que superen o nivel mínimo esixido para o aprobado. En calquera caso, o valor outorgado a estas consideracións de índole subxectiva non superará a proporción do 5% da nota final global.

Aqueles alumnos que en maio non alcancen o nivel de competencia mínima fixado para supera-la asignatura, serán convocados a unha proba extraordinaria de avaliación a principios do mes de xuño. Esta proba extraordinaria axustarase ós niveis mínimos de competencia lingüística anteriormente descritos. Será cualificada sobre 10 puntos, dos cales 7 p. corresponderán a unha práctica de análise e traducción, e outros 3 p. a cuestións morfolóxicas. Os contidos culturais serán, pois, excluídos desta proba extraordinaria de Setembro, que se cingue exclusivamente a contidos mínimos. En calquera caso, e dado que esta proba se basea exclusivamente en contidos mínimos, a cualificación do alumnado que a supere será en tódolos casos, a efectos de fixa-la cualificación na avaliación extraordinaria, de 5 puntos.

1.5.4.- Programa de recuperación.

1.5.4.1.- Da propia materia durante o curso.

Polas razóns xa expostas derivadas do carácter progresivo dos contidos gramaticais, que implica un repaso constante e cotiá na aula dos contidos lingüísticos teóricos e prácticos correspondentes a trimestres anteriores, calquera alumno que obteña unha media de cinco puntos nas probas obxectivas do segundo trimestre - que marcan os contidos mínimos da materia - recuperará automaticamente o primeiro trimestre e terá garantizada unha cualificación mínima de 5 puntos na avaliación ordinaria,

cualificación que poderá aumentar en función dos resultados obtidos nas probas do terceiro trimestre, nas que o alumnado que ten superados os contidos mínimos acude a subir nota.

No caso de que un alumno non supere o segundo trimestre, será convocado ao longo do terceiro trimestre a dúas probas de contidos mínimos baseados nos niveis mínimos de competencia lingüística fixados na programación. A cualificación definitiva dos alumnos que teñan o segundo trimestre pendente será calculada facendo unha media entre as dúas probas de contidos mínimos. En calquera caso, e dado que esta proba se basea exclusivamente en contidos mínimos, a cualificación do alumnado que a supere será en tódolos casos, a efectos de fixa-la cualificación na avaliación extraordinaria, de 5 puntos.

1.5.4.2.- De materias pendentes doutros cursos.

4º ESO é o primeiro curso no que se imparte Latín, polo que non pode haber alumnos con esta materia pendente.

1.6.- Materiais e recursos didácticos. Libros de texto.

Gramática Latina. Valentí Fiol . Editorial Bosch.

Vox Latina -método de exercicios. Valentí Fiol. Editorial Bosch.

1.7.- Temas transversais.

Obviamente, o tratamento dos contidos do programa implica constantes referencias transversais, especialmente con lingua galega e castelá, lingua inglesa e francesa e ciencias sociais. Con todo, non se ten trazado un plan de desenvolvemento sistemático de temas transversais, senon que éstos irán sendo tratados a modo de digresión a medida que vaian xurdindo ao fío do desenvolvemento do programa.

1.8.- Actividades complementarias e extraescolares.

A data de hoxe, o Departamento non ten previsto realizar actividades complementarias ou extraescolares.

1.9.- Atención á diversidade. Adaptacións curriculares.

A data de hoxe, non hai propostas de deseño de medidas de atención á diversidade para ningún alumno da materia.

1.10.- Tratamento do fomento da lectura.

O enfoque da asignatura de Latín no Centro límitase a aspectos lingüísticos, non literarios.

1.11.- Tratamento e fomento das TIC.

Aínda que se recurrirá ocasionalmente a recursos *online* para facer prácticas de certos contidos do temario, o tratamento e fomento das TIC é moito máis sistemático na asignatura de Cultura Clásica.

1.12.- Procedementos de avaliación do proceso de ensino e a práctica docente.

A experiencia demostra que, entre o alumnado que escolle Latín en 4º ESO, hai alumnos que escollen o Latín como mal menor para esquivar as súas dificultades en asignaturas dos bloques de ciencias. É certo que hai alumnos vocacionais, pero son minoría. Esta circunstancia, xunto co feito de que a LOMCE permite cursar Latín I en Bacharelato ser ter cursado latín en 4º de ESO, aconsellan adecuar a porcentaxe de impartición dos contidos progresivos do currículo oficial ao nivel de ritmo de traballo e esixencia asumíbel por unha maioría de alumnos do grupo de Latín 4, factor que varía de ano en ano. Con isto, búscase evitar o elevado porcentaxe de suspensos que implicaría adaptar o ritmo xeral do grupo ao nivel e ritmo dos alumnos vocacionais.

Nestas circunstancias, dous parámetros poden ser utilizados como indicadores na avaliación do proceso de ensino durante o curso: o porcentaxe de currículo que se puido impartir, e a porcentaxe de suspensos na avaliación ordinaria da materia. A experiencia de anos anteriores amosa que, unha vez superada a barreira da impartición do 50% do currículo, a porcentaxe de suspensos sube perigosamente ante a imposibilidade do grupo de segui-lo ritmo dunha asignatura que se complica progresivamente. Xaque logo, e de novo de acordo con experiencias anteriores, un 25% de suspensos cun 50% de currículo impartido considérase unha cifra aceptábel, aínda que cómpre tomar a representatividade das estatísticas con moita precacución dado a baixo número de matriculados (en torno a 10-15 por ano) e ao habitual baixo nivel xeral de moitos dos mesmos como desertores das materias de ciencias.

LINGUA LATINA II (2º Bacharelato)

2.1.- Marco LOMLOE e obxectivos xerais.

A materia de Latín no bacharelato proporciona as bases lingüísticas, históricas e culturais precisas para entender aspectos esenciais da civilización occidental; permite unha reflexión profunda sobre as linguas galega e castelá e contribúe eficazmente á aprendizaxe das linguas modernas de orixe romance ou doutras influídas polo latín. Constitúe tamén un coñecemento imprescindible para todas as persoas que optaron por unha primeira especialización no campo das humanidades ou das ciencias sociais.

Os contidos propostos para Latín en que se desenvolve a materia céntranse en dous grandes ámbitos, a lingua e a cultura, distribuídos en varios bloques:

Estudo progresivo das características da lingua latina.

A aprendizaxe da lingua latina e da súa gramática terá como obxectivo último a comprensión e tradución de textos literarios orixinais dunha complexidade progresiva, para o que é posible partir de textos adaptados ou elaborados. Segundo se suxire no currículo LOMCE para a materia, parece recomendable seguir un método no que as regras morfosintácticas se deduzan da práctica da lectura e da tradución e no que a súa aprendizaxe sistemática constitúa unha segunda fase.

Comprensión e interpretación de textos latinos.

Os textos seleccionados responderán a diferentes épocas e xéneros literarios e poderán presentarse, tanto na súa forma orixinal, coas adaptacións necesarias para facilitar a súa comprensión, como en traducións. O profesorado poderá servirse tamén de textos elaborados graduados que faciliten o acceso progresivo aos textos orixinais. A práctica da tradución de textos latinos ha contribuír tamén á reflexión sobre a lingua propia, buscando a correcta adecuación entre as estruturas lingüísticas de ambas as linguas.

Estudo do léxico latino e a súa pervivencia en galego, castelán e outras linguas modernas.

A adquisición dun vocabulario latino, baseado nunha frecuencia de uso, constitúe un instrumento para a comprensión e tradución de textos, ao tempo que permite mellorar na expresión oral e escrita en galego e en castelán, así como en linguas estranxeiras. Pódese adquirir ese vocabulario básico a través dos textos traballados, co que a súa aprendizaxe se realiza nun contexto determinado que facilita a súa asimilación.

A lectura de textos traducidos e orixinais constitúe un instrumento privilexiado para pór o alumnado en contacto coas mostras máis importantes da civilización romana: a creación literaria e a produción artística; a ciencia e a técnica; as institucións políticas, relixiosas e militares; a vida familiar, a organización social e a ordenación xurídica. A selección de textos de xéneros e épocas diversas atenderá ao criterio de ofrecer unha visión completa e equilibrada da historia e da sociedade romanas. A sistematización de todos eses datos extraídos de diversas fontes documentais, incluídas as que brindan as tecnoloxías da información e da comunicación, e a súa comparación constante cos que ofrecen as sociedades actuais permitirán unha valoración razoada da achega de Roma á conformación do ámbito cultural e político europeo.

As tecnoloxías da información e da comunicación (TIC) ofrecen novas e atractivas perspectivas no estudo da lingua e cultura romanas que convén aproveitar, como o uso de metodoloxías interactivas no estudo da lingua latina, procura de textos, imaxes e vídeos na internet, ferramentas de presentación e comunicación de resultados, etc.

A gradación dos contidos lingüísticos debe basearse no índice de frecuencia, situando no primeiro curso o máis habitual e deixando para o segundo o menos frecuente. Corresponde ao primeiro a lectura comprensiva e tradución de textos breves e sinxelos a través dos cales se asimilarán as estruturas da morfoloxía regular, os valores sintácticos máis usuais e os aspectos básicos da civilización romana. No segundo curso avanza na lectura comprensiva e tradución de textos de maior complexidade, distinguindo neles as características do xénero literario ao que pertencen, así como o tratamento de aspectos específicos do legado romano.

Estes obxectivos xerais pódense resumir nos seguintes obxectivos concretos.

1. Iniciar na lectura, interpretación e tradución de textos de dificultade progresiva, utilizando, para este fin, o coñecemento dos elementos morfolóxicos, sintácticos e léxicos básicos da lingua latina.
2. Reflexionar sobre os elementos substanciais que conforman as linguas e recoñecer compoñentes significativos da flexión nominal, pronominal e verbal latina nas linguas modernas derivadas do latín ou influenciadas por el.
3. Aproximarse a textos latinos diversos, orixinais, adaptados e traducidos, mediante unha lectura comprensiva e distinguir as súas características esenciais e o xénero literario ao que pertencen.
4. Recoñecer elementos da lingua latina que evolucionaron ou que permanecen nas nosas linguas e apreciálos como clave para a súa interpretación.
5. Buscar información sobre aspectos relevantes da civilización romana, indagando en documentos e en fontes variadas, analízalos criticamente e constatar a súa presenza ao longo da historia.
6. Identificar e valorar as principais achegas da civilización romana no noso contorno e apreciar a lingua latina como instrumento transmisor de cultura.
7. Valorar a contribución do mundo romano na súa calidade de sistema integrador de diferentes correntes de pensamento e actitudes (éticas e estéticas) que conforman o ámbito cultural europeo.

No marco destes obxectivos xerais, lóxicamente, neste curso de Lingua Latina II preténdese que os alumnos adquiren unha base suficiente para afrontar con garantías o programa que a CIUG marca para segundo curso. Neste sentido, débese precisar que as orientacións da CIUG para Latín II aconsellan un enfoque da asignatura que se corresponda co exame tipo das ABAU. Este Departamento optou, por tanto, por orientar a preparación do alumnado cara ao exame tipo das ABAU, que concede preponderancia á tradución (6 p.) sobre os aspectos gramaticais (1 p.) e culturais (3 p.). En consecuencia, a labor e competencia en tradución de textos latinos ao castelán e/ou galego cobrarán posición preeminente na programación e avaliación da asignatura xa dende primeiro curso, nos termos que serán detallados máis adiante.

Este obxectivo xeral pódese desglosar nos seguintes obxectivos parciais de acordo coas distintas vertentes, lingüísticas e culturais, que conforman a esencia da materia.

- 1 Fonética: Coñecemento xeral do sistema fonético, pronunciación e acento latinos, así como dos mecanismos fonéticos máis productivos no paso do latín ás linguas romances, con especial fincapé no caso do castelán e o galego-portugués.

- 2 Morfoloxía: Coñecemento fondo da flexión nominal e verbal latinas.
- 3 Sintaxe: Dominio da sintaxe da oración simple activa e pasiva en latín e, en consecuencia, da sintaxe de casos. Adquisición de rudimentos de sintaxe da oración composta, con especial fincapé nas conxunxións de subordinación UT e CUM.
- 4 Léxico e etimoloxía: Adquisición dun vocabulario básico de máis ou menos 500 termos latinos de uso frecuente. Neste terreo cobran especial importancia as prácticas de etimoloxía dos correspondentes termos romances.
- 5 Sociedade e cultura: Introdución ós aspectos máis elementais da cultura e sociedade romanas (historia, sistemas políticos, relixión, manifestacións literarias...), indispensaveis para comprender adecuadamente no seu contexto a realidade subxacente á lingua.

Estes obxectivos parciais concíbense subordinados, como quedó dito, á **adquisición dunha técnica e competencia de traducción** acorde cos contidos lingüísticos e culturais que conforman o programa teórico da asignatura.

2.2.- Contidos. Secuenciación.

O currículo LOMCE oficial da asignatura establece os seguintes contidos para segundo curso de Bacharelato:

Contidos comúns.

- Interpretación crítica de textos. A tradución como técnica. A exactitude na expresión lingüística.
- Valoración do estilo dun texto en función das peculiaridades do autor e das peculiaridades do texto e do contexto.
- A literatura latina e os xéneros literarios. Influencia da literatura latina na literatura posterior.
- As raíces romanas de Galicia.

A lingua latina.

- Revisión da flexión nominal e pronominal. Formas menos usuais e irregulares.
- Revisión da flexión verbal regular. Verbos irregulares e defectivos. Formas nominais do verbo.
- Afondamento no estudo da sintaxe casual.
- A oración composta. A subordinación: substantiva, adxectiva e adverbial; uso das partículas subordinantes máis frecuentes. Construcións de participio e de infinitivo.

Os textos latinos e a súa interpretación.

- Afondamento na lectura comprensiva e tradución de textos latinos achegándose ao seu contexto social, cultural e histórico.
- Lectura e comentario de obras e fragmentos latinos traducidos relacionados cos diversos xéneros literarios asimilando as súas características formais.

O léxico latino e a súa evolución.

- Aprendizaxe de vocabulario.
- Formación de palabras latinas. Composición e derivación. Compoñentes etimolóxicos no léxico das linguas romances.

- Vocabulario específico de orixe grecolatina usual nas disciplinas que se estudan no bacharelato.
- Expresións latinas incorporadas á linguaxe culta.
- Uso correcto do dicionario.

Roma e o seu legado.

- Transmisión da literatura clásica.
- Os xéneros literarios latinos e a súa influencia nas manifestacións posteriores artísticas e literarias con especial referencia á cultura galega.
- A romanización da Gallaecia. Vestixios en xacementos arqueolóxicos e museos.

Estes contidos xerais do currículo LOMCE teñen sido concretados pola CIUG no senso expresado na seguinte circular adxunta:

ORIENTACIÓNS PARA A MATERIA “LATÍN II” (cód. 30) Curso 2021-2022

Para o curso 2021-2022 mantéñense o mesmo programa de contidos e os mesmos criterios de valoración utilizados no curso anterior. Estase a espera das directrices das autoridades educativas correspondentes, para definir como será o modelo de exame, do que se informará oportunamente tan pronto como sexa posible. Así pois, os contidos e os criterios xerais de corrección son os seguintes:

1. **TEXTOS** Pídese a tradución dun fragmento dun texto latino da obra de Eutropio ou da obra de Fedro. Será obxecto da proba a mesma selección de textos do curso pasado publicada na páxina web da CIUG. Hai que traducir ao galego ou ao castelán o fragmento proposto, demostrando que se comprende correctamente o texto orixinal, que se recoñecen con exactitude o seu léxico e as súas estruturas gramaticais e que se é capaz de trasladar todo o seu contido de forma precisa e equivalente na lingua de destino. Soamente se pide a tradución correspondente. Poderase utilizar un dicionario de latín, incluíndo o apéndice gramatical que poida levar anexo ese dicionario como parte orixinal e inseparable do conxunto; non estará, pois, permitido ningún caderno solto nin ningún engadido ao dicionario que non sexa orixinal.

2. **MORFOLOXÍA E SINTAXE** Pídese a análise morfolóxica e a análise sintáctica dun fragmento sinalado no texto proposto para tradución. Na análise morfolóxica hai que identificar correctamente que clase de palabra é cada unha das unidades do fragmento e indicar as categorías gramaticais de cada unha delas. Na análise sintáctica hai que explicar as estruturas sintácticas que haxa no fragmento e as funcións de cada un dos elementos que integran esas estruturas. Para as dúas posibilidades admítese calquera método de análise que sexa correcto.

3. **LITERATURA LATINA** Serán obxecto de avaliación exclusivamente os seguintes xéneros e autores: a) Teatro. Plauto b) Oratoria e retórica. Cicerón c) Historiografía. Tito Livio d) Épica. Virxilio e) Lírica. Horacio

4. **LATÍN ORIXE DAS LINGUAS ROMANCES E LÉXICO** Os aspectos obxecto de avaliación son os que de seguido se indican. 1. Explicación de procedementos de derivación e composición produtivos en latín e dos seus resultados na lingua galega ou na lingua castelá. 2. Explicación do significado de locucións ou expresións latinas e exemplificación en contextos adecuados. 3. Comentario etimolóxico de topónimos.

Santiago de Compostela, outubro 2021
Xosé Carracedo Fraga
Director do grupo de traballo

Estas instrucións foron complementadas pola **CIUG** mediante o envío dun **modelo de exame** baseado en **catro bloques** valorados en **cinco puntos** cada un, **dos que se escollen dous**. Os bloques son os seguintes:

- 1.- **Traducción dun primer texto en prosa** do historiador Eutropio (4 p.) con comentario morfosintáctico dunha parte subliñada (1 p.).
- 2.- **Traducción dun segundo texto en prosa** do historiador Eutropio (4 p.) con comentario morfosintáctico dunha parte subliñada (1 p.).
- 3.- **Traducción dun texto en verso** das fábulas de Fedro (4 p.) con comentario morfosintáctico dunha parte subliñada (1 p.).
- 4.- Cuestións correspondentes ao **temario cultural**, en concreto unha pregunta de extensión media do temario de **literatura** a escoller entre dúas, cunha baremación de **2,5 p.**, e **tres preguntas** correspondentes respectivamente ao temario de **prefixación, locucións latinas e toponimia, das que se escollerá unha**. Estas preguntas terán cinco subapartados de 0,5 p. **para un total de 2,5p.**

A experiencia aconsella a conveniencia de preparar ao alumnado para unha opción concreta das varias que permite o modelo de proba ABAU descrito, en lugar de dispersar a súa atención preparando tódalas opcións posibles. Atendendo a este criterio, a preparación dos bloques de traducción limitárase á opción de prosa, concretada no historiador Eutropio. Do temario de literatura, e dado que o exame ABAU inclúe dúas preguntas a escoller unha, descartárase un tema: O teatro latino. Por último, no bloque de léxico preparáranse especificamente as opcións de toponimia e locucións, mentres que a prefixación será tratada de forma non sistemática ao fio das explicacións diarias das traducións.

A continuación ofrécese un listado detallado do temario gramatical e cultural que constituirá a base do curso, ben entendido que o enfoque dos contidos lingüísticos da asignatura é fundamentalmente práctico, de ahí que os temas de interpretación de textos latinos e uso do dicionario se repitan ao longo de todo o curso. Obviamente, a previsión temporal de desenvolvemento do mesmo é orientativa e estará parcialmente condicionada, amén de imprevistos, pola capacidade do alumnado para segui-lo ritmo de traballo marcado.

Secuenciación.

PRIMEIRO TRIMESTRE.

- 1.- Revisión da flexión nominal e pronominal. Formas menos usuais e irregulares.
- 2.- Revisión da flexión verbal regular. Verbos irregulares e defectivos. Formas nominais do verbo.
- 3.- Afondamento no estudo da sintaxe dos casos. A oración composta. A subordinación: substantiva, adxectiva e adverbial; conxuncións.
- 4.- Construcións de participio e de infinitivo.

5.- Construcións de xerundio, xerundivo e supino.

6.- A voz perifrástica.

7.- Os textos latinos e a súa interpretación (I): Afondamento nas técnicas e na práctica da tradución e do comentario de textos.

8.- Uso do dicionario latino (I).

9.- A historiografía romana: Panorama xeral. Tito Livio e a súa *Ab Urbe Condita*.

SEGUNDO TRIMESTRE.

10.- Os textos latinos e a súa interpretación (II): Afondamento nas técnicas e na práctica da tradución e do comentario de textos.

11.- Uso do dicionario latino (II).

12.- Épica romana: Panorámica xeral. Virxilio e A Eneida.

13.- A lírica romana: Panorámica xeral. Horacio.

14.- Toponimia galega de orixe latina.

TERCEIRO TRIMESTRE.

15.- Os textos latinos e a súa interpretación (III): Afondamento nas técnicas e na práctica da tradución e do comentario de textos.

16.- Uso do dicionario latino (III).

17.- Expresións latinas de uso contemporáneo.

18.- A oratoria en Roma: Panorama xeral. Cicerón.

2.3.- Criterios de avaliación.

A título xeral, o currículo LOMCE oficial da materia enumera os seguintes posibles criterios de avaliación:

1. Ser capaz de comprender e traducir de forma coherente textos latinos pertencentes a diversos xéneros literarios. Con este criterio preténdese comprobar o progreso na práctica da tradución, así como a capacidade de lectura comprensiva adquirida polo alumnado. Na tradución procurárase combinar a fidelidade coa corrección no estilo, facendo un adecuado uso do dicionario.

2. Recoñecer en textos latinos orixinais os elementos básicos da morfoloxía regular e da sintaxe da oración, en función da comprensión do texto latino, apreciando variantes e coincidencias con outras linguas coñecidas, especialmente co galego e co castelán. Este criterio trata de comprobar o coñecemento e manexo da lingua latina por parte do alumnado, completando o nivel adquirido no curso anterior mediante o estudo das irregularidades morfolóxicas de maior frecuencia e dos procedementos máis habituais de subordinación propios da lingua latina. O alumnado debe manifestar o seu avance neste nivel facendo análises morfosintácticas de textos orixinais de dificultade progresiva e recoñecendo as variantes e coincidencias respecto doutras linguas por el coñecidas.

3. Comparar o léxico latino co das outras linguas de uso do alumnado, identificando os seus compoñentes e deducindo o seu significado etimolóxico. Este criterio trata de avaliar se o alumnado domina os procedementos de derivación e composición na formación do léxico latino e se é consciente de que eses derivados pasaron como tales á lingua que utiliza. Así mesmo, trátase de comprobar se reflexionou sobre os procedementos de derivación e composición, no que xogan un papel preponderante os afixos de orixe grecolatina.

4. Realizar comentarios de textos traducidos, analizar as estruturas e trazos literarios deles e recoñecer o papel da literatura clásica nas literaturas occidentais. Con este criterio preténdese comprobar a identificación dos elementos esenciais dun texto literario, formais e de contido, e se se recoñecen os diversos xéneros polos seus trazos diferenciadores. O comentario versará sobre textos con sentido completo de diversos xéneros literarios e a súa comparación con textos da literatura posterior, especialmente a escrita en galego e castelán nos que sobrevivan trazos, temas ou tópicos da literatura latina.

5. Planificar e realizar traballos monográficos manexando fontes de diversos tipos (restos arqueolóxicos, inscricións, índices, léxicos, traballos específicos, etc.) e utilizando as tecnoloxías da información e a comunicación como ferramenta de organización e comunicación dos resultados. Este criterio trata de constatar a capacidade creativa do alumnado na planificación, procura, recompilación e sistematización da información, así como o grao de corrección na expresión oral ou escrita. O alumnado, guiado polo profesorado, planificará a actividade, organizará a información, contrastará e intentará formular hipóteses, elaborando o seu traballo mediante o uso das tecnoloxías da información e da comunicación como ferramentas fundamentais en todo o proceso e como soporte para a exposición das súas conclusións. Neste sentido, recoméndase o uso de páxinas web, blogs, páxinas colaborativas, enciclopedias e dicionarios en liña, programas de presentacións e outras ferramentas da internet.

6. Ler obras da literatura latina traducidas. Con este criterio preténdese que o alumnado capte a mensaxe contida na obra, as claves do xénero e o seu contexto histórico. Pode tratarse de obras completas, traducidas ou adaptadas ao nivel de bacharelato, ou ben de antoloxías dunha única ou varias autorías ou que se articulen ao redor de temas concretos. O que se busca fundamentalmente é potenciar o hábito de lectura con textos atractivos para o alumnado.

Dentro destes, ante a imposibilidade material de preparar a fondo aos alumnos para afrontar todos eles, e a necesidade de prestar atención especial á preparación do formato de exame marcada pola CIUG para as ABAU, a selección de contidos do currículo LOMCE xa detallada e, en consecuencia, as probas escritas que constituirán o criterio básico de cualificación, estarán centradas nos seguintes criterios básicos:

- * Identificar e analizar en textos orixinais os elementos da morfoloxía regular e irregular e da sintaxe da oración simple e composta e comenta-las súas discrepancias e coincidencias con outras linguas coñecidas.
- * Traducir de modo coherente textos latinos de certa complexidade, en concreto do xénero historiográfico, fundamentalmente **Eutropio**, autor no que se basea a opción de prosa das ABAU para a que se preparará exclusivamente ao alumnado.
- * Compara-lo léxico latino co das outras linguas que coñeza o alumno e deduci-las regras básicas de derivación e composición.
- * Identificar e comentar elementos literarios esenciais de textos traducidos correspondentes a diversos xéneros e reconece-las súas estruturas básicas diferenciadoras.
- * Coñecer a panorámica xeral dos principais xéneros literarios romanos e unha comprida información sobre os seus meirandes representantes.
- * Coñecer un bo número de expresións latinas de uso contemporáneo.

2.3.1.- Mínimos esixíbeis.

De acordo coas orientacións da CIUG para a opción de prosa das ABAU, que é a elixida por este Departamento para orientar hacia ela ao seu alumnado, o eixo fundamental da asignatura (entre o 50% e o 100% nas ABAU, según os bloques escollidos) ven constituído polo temario gramatical e lingüístico, concretado nunha ou dúas traducións do historiador romano Eutropio con comentario morfosintáctico dunha parte do texto traducido. Adicionalmente, a ABAU permite que o alumnado con menor destreza en tradución escolla un bloque cultural no que o temario de literatura ten un valor dun 25% sobre a cualificación global, mentras que o 25% restante corresponde a unha cuestión sobre prefixación, toponimia ou locucións latinas, a escoller.

Nestas circunstancias, fíxase, como nivel mínimo para supera-la asignatura, e de acordo co criterio seguido nas ABAU, a condición de que o alumno debe posuir a final de curso unha competencia global de alomenos 5 puntos sobre 10 na suma dos distintos apartados constituíntes dunha proba idéntica á proposta pola CIUG para a opción de prosa nas ABAU. Para detalles, véxase o texto enriba adxunto das correspondentes circulares da CIUG.

O carácter progresivo dos contidos lingüísticos propios dos bloques de tradución, e o feito de que a impartición do temario cultural non quedará completada ata o último trimestre do curso, fan aconsellable, á hora de valorar a competencia no alumno na avaliación ordinaria de maio, outorgar moita máis importancia ás **probos do último trimestre**, que terán un peso dun **80 % da calificación final**.

Para avaliar dita competencia, na corrección das probas prestarase especial atención a certos aspectos da materia que, considerados contidos mínimos a nivel cualitativo, serán enumerados a continuación:

- * Dominio das declinacións do sustantivo, adxetivo e pronomes latinos.

- * Dominio da conxugación activa e pasiva latina, incluídos verbos irregulares.
- * Dominio da sintaxe básica da oración simple activa e pasiva en castelán, galego e latín (asignación de funcións sintácticas e concordancia suxeito-verbo).
- * Dominio da morfoloxía e sintaxe do participio latino.
- * Dominio da morfoloxía e sintaxe da oración de relativo latina.
- * Dominio das regras básicas de correspondencia entre os distintos casos latinos e as súas respectivas funcións sintácticas.

Polo que ás probas escritas se refire, a competencia do alumnado sobre estes tres contidos mínimos da materia avaliarase tendo en conta os seguintes aspectos:

- * Identificación correcta das concordancias sustantivo-adxetivo presentes nos exercicios de tradución que formen parte das probas escritas nas que se fundamenta a cualificación da materia, según se expón a continuación.
- * Correcta análise morfolóxica dos sustantivos, adxetivos e pronomes presentes nos textos propostos para tradución nas probas escritas (correcta identificación da declinación en función do enunciado da palabra, e correcta identificación do caso no que esta aparece en función do paradigma da declinación á que pertence).
- * Correcta asignación de funcións sintácticas aos sustantivos, adxetivos e pronomes presentes nos textos propostos para tradución nas probas escritas, elaborada en función das regras básicas de correspondencia entre os distintos casos latinos e as súas respectivas funcións sintácticas.
- * Correcta identificación da concordancia, en persoa e número, entre suxeito e verbo, pilar da estrutura da oración simple.
- * Correcta identificación do antecedente dos relativos presentes nos textos propostos para tradución nas probas escritas.
- * Correcta acotación das distintas oracións principais e subordinadas presentes nos textos propostos para tradución nas probas escritas, sen mesturar os elementos das mesmas.
- * Adecuada distinción entre a sintaxe da oración activa e da pasiva.
- * Correcta identificación e tradución dos xiros de participio presentes nos textos propostos para tradución nas probas escritas.
- * Elaboración dunha tradución ao galego ou castelán acorde cos datos da análise morfosintáctica previa das frases latinas propostas. Neste senso, cómpre deixar claro que as lagoas na análise e as diverxencias entre análise e tradución serán penalizadas, pois son indubablemente indicio de que os acertos nesta última son produto do mero azar ou da trampa (a un alumno pódennlle soplar facilmente a tradución dunha frase determinada, mais é cuase imposible que lle soplen a análise da mesma).

Polo que respecta ao temario cultural serán considerados contidos mínimos os seguintes:

Temario de literatura: Guións escritos de cada un dos temas incluídos na programación oficial das ABAU, proporcionados ao alumnado polo profesor da materia.

Temario cultural:

* Aforismos: Listado explicativo, con exemplos, da orixe e significado dos distintos aforismos incluídos na programación oficial das ABAU, proporcionados ao alumnado polo profesor da materia.

* Topónimos: Listado explicativo da etimoloxía e significado dos distintos topónimos incluídos na programación oficial das ABAU, proporcionados ao alumnado polo profesor da materia.

* Prefixos: Capítulo correspondente ao valor dos prefixos e preposicións da Gramática Latina de Valentí Fiol, completado con explicacións puntuais do profesor.

2.3.2.- Criterios de cualificación.

En cada trimestre, os alumnos realizarán, por regra xeral, dúas probas obxectivas escritas, todas elas puntuadas de 0 a 10.

2.3.2.1.- Primeiro e segundo trimestres.

O carácter progresivo dos contidos lingüísticos propios dos bloques de tradución, e o feito de que tanto a tradución do corpus de textos propostos polo grupo de traballo ABAU como a impartición da totalidade do temario cultural non quedará completada ata o último trimestre do curso, fan desaconsellable a realización de probas modelo ABAU durante o primeiro e segundo trimestres. As **probas do primeiro e segundo trimestre**, xaquelogo, axustaranse ao **modelo ABAU pre-Covid**, e constarán polo tanto dunha tradución do historiador romano Eutropio (6 p.) con comentario morfosintáctico dunha parte do texto traducido (1 p.), unha cuestión de literatura (1,5 p.) e dúas cuestións (2 x 0'75 p.) sobre toponimia e expresións latinas. Tódalas probas terán, coma nas ABAU, unha duración estricte de 90 minutos. Para obte-lo aprobado, o alumno deberá obter un mínimo de 4'5 puntos sobre 10 na media das probas trimestrais.

2.3.2.2.- Terceiro trimestre.

No **terceiro trimestre**, ter completada a tradución da totalidade dos textos do *corpus* prefixado, e a explicación da totalidade do temario cultural, permitirá a realización de **probas estritamente axustadas ao vixente modelo ABAU**, salvo polo feito da eliminación do bloque de tradución dun texto en verso. As probas do último trimestre terán, xaquelogo, a seguinte estrutura:

Bloque 1: tradución dun primer texto en prosa do historiador **Eutropio** (4 p.) **con comentario morfosintáctico** dunha parte subliñada (1 p.).

Bloque 2: tradución dun segundo texto en prosa do historiador **Eutropio** (4 p.) **con comentario morfosintáctico** dunha parte subliñada (1 p.).

Bloque 3: cuestións correspondentes ao **temario cultural**, en concreto unha pregunta de extensión media do temario de **literatura** a escoller entre dúas (**2,5 p.**), e **tres preguntas** correspondentes

respectivamente ao temario de **prefixación, locucións latinas e toponimia, das que se escollerá unha**. Estas preguntas terán **cinco subapartados de 0,5 p. para un total de 2,5p.**

Seguindo o criterio fixado polo grupo de traballo, **os alumnos escollerán dous dos tres bloques** según estimen oportuno.

Tódalas probas terán, coma nas ABAU, unha duración estricta de 90 minutos.

2.3.2.3.- Avaliación ordinaria.

Dado o carácter progresivo da materia, e a non infrecuente tendencia de algúns alumnos, abrumados pola carga de traballo de outras materias, a descuidar a asignatura a mediados de curso, co consiguiente detrimento da competencia lingüística acadada na primeira parte do curso, a **cualificación final basearase nun 80% na media das dúas últimas probas do curso (abril e maio)**, que marcan o nivel de competencia do alumno para afrontar as inminentes ABAU. **Especial relevancia (60% da cualificación final) terá o exame final de maio**, que, amén de ser pedra de toque do nivel de competencia lingüística do alumno a final de curso, abrangue a totalidade do *corpus* de textos prefixado, e do temario de cultura e literatura, do que o alumno tense examinado por parciais anteriormente.

A cualificación do **primeiro trimestre non será tida en conta** á hora de determinar a cualificación final do alumnado, e a do **2º trimestre só terá un peso do 20%**.

2.3.2.4.- Avaliación extraordinaria.

Aqueles alumnos que en maio non alcancen o nivel de competencia mínima fixado para supera-la asignatura, serán convocados a unha **proba extraordinaria** de avaliación a principios do mes de **xuño**. Esta proba extraordinaria **axustarase ao modelo ABAU anteriormente descrito para o terceiro trimestre** do curso ordinario.

2.3.3.- Criterios de promoción.

De acordo coa normativa vixente, obterá o título de BAC o alumno que teña aprobadas tódalas materias de ambos cursos de BAC, ou todas excepto unha.

2.4.- Metodoloxía didáctica.

O fio conductor do curso virá marcado, nas primeiras semanas, por unha sucesión de exposicións teóricas do temario morfolóxico-sintáctico anteriormente detallado (temas 1-6). Cada unha delas virá completada, de acordo co enfoque xeral da asignatura, con abundantes exercicios prácticos de análise morfosintáctica e tradución. Superada esa primeira etapa, as explicacións cotidianas basearanse na lectura, tradución e comentario de textos do historiador latino Eutropio, autor elixido para a opción de prosa das ABAU.

Polo que atinxe á área teórica do programa e das ABAU, os contidos relativos a léxico e etimoloxía non serán obxecto de exposicións monográficas, senón de comentarios cotidianos ó fio dos textos traducidos en clase, sobre os que se farán prácticas de formación de familias léxicas. Os contidos

relativos a expresións latinas, toponimia e literatura sí serán obxecto de exposicións monográficas que se irán intercalando entre as prácticas de tradución cotidianas. Outros moitos aspectos secundarios de cultura e civilización serán comentados tamén ó fio dos textos, segundo o tradicional procedemento do comentario de *realia*.

2.5.- Procedementos de avaliación.

2.5.1.- Alumnado con materias pendentes.

No presente curso hai dous alumnos que pasaron a 2º BACH coa materia de Latín I pendente por ter cambiado de modalidade BAC e terse matriculado en Latín II sen ter cursado Latín I.

Estes alumnos serán examinados, nun primeiro parcial no mes de xaneiro, da materia correspondente ao primeiro trimestre da programación de Latín I vixente para o presente curso. Despois, en abril, serán examinados, nun segundo parcial, da materia correspondente ao segundo trimestre da programación de Latín I vixente para o presente curso. A materia do terceiro trimestre non está incluída nos contidos mínimos da materia, polo que os alumnos quedarán eximidos de preparala. Na cualificación ordinaria, a proba de xaneiro terá un peso de 40%, e a de abril dun 60%.

De non conseguir aprobar por parciais, os alumnos serán convocados en xuño a unha proba extraordinaria de contidos mínimos na que se decidirá se superan ou non a materia. O modelo e estrutura destas probas, os criterios de cualificación aplicados nas mesmas e os mínimos esixibéis da materia serán idénticos aos fixados para a materia de Latín I no curso 2022/2023.

2.6.- Materiais e recursos didácticos. Libros de texto.

Gramática Latina. Valentí Fiol . Editorial Bosch.

Vox Latina -método de exercicios. Valentí Fiol. Editorial Bosch.

Sintaxis Latina. Valentí Fiol . Editorial Bosch.

Diccionario Latín-Español Vox / Spes.

2.7.- Temas transversais.

Obviamente, o tratamento dos contidos do programa implica constantes referencias transversais, especialmente con lingua galega e castelá, lingua inglesa e francesa e ciencias sociais. Con todo, non se ten trazado un plan de desenvolvemento sistemático de temas transversais, senon que éstos irán sendo tratados a modo de digresión a medida que vaian xurdindo ao fio do desenvolvemento do programa.

2.8.- Actividades complementarias e extraescolares.

A data de hoxe, o Departamento non ten previsto realizar actividades complementarias ou extraescolares.

2.9.- Atención á diversidade. Adaptacións curriculares.

A data de hoxe, non hai propostas de deseño de medidas de atención á diversidade para ningún alumno da materia.

2.10.- Procedementos de avaliación do proceso de ensino e a práctica docente.

Dado que a vixente configuración da LOMCE obriga na práctica a escoller Latín II aos alumnos que escolleron Latín I, e que o latín é unha materia progresiva cuxo pleno desenvolvemento implica os dous cursos de Bacharelato, e cuxo obxectivo último é a preparación do alumnado para as probas ABAU, a avaliación plantéxase a dous anos vista, para o ciclo completo dos dous anos de Latín I e II. A tal fin, considérase que o índice de avaliación máis obxectivo posíbel é o cotexo das cualificacións obtidas polo alumnado nas probas ABAU e a observación de posibles discrepancias con respecto ás cualificacións obtidas en segundo curso de Bacharelato.

En Noia, a 8 de outubro de 2022

Asdo.: Prof. Dr. Néstor Alonso Rilo
Xefe de Departamento